CURRICULUMUL CONTEXTUALIZAT: ÎNTRE PLURALISM CULTURAL ŞI AUTONOMIE CURRICULARĂ

THE CONTEXTUALIZED CURRICULUM: BETWEEN CULTURAL PLURALISM AND CURRICULAR AUTONOMY

CZU: 37.016:316.72 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.63**

Olga DICUSARĂ
ORCID: 0000-0002-9387-465X
E-mail: olga.dicusara@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *Postmodernism has redefined the foundations of education by replacing universalism and the absolute authority of knowledge with ideas such as relativism, diversity, and fragmentation. Within this new framework, the contextualized curriculum gains major importance, offering an educational approach that starts from students' concrete realities, their cultural and social identities, and the need to construct personal meaning in learning. Thus, education becomes a process of negotiation and dialogue, rather than a rigid transmission of abstract knowledge. However, this openness faces systemic pressures of standardization, creating a tension that is difficult to balance; the contextualized curriculum may offer a middle-ground solution, providing both coherence and adaptability. Integrating the intercultural dimension into this type of curriculum is essential in increasingly diverse societies, contributing to inclusion, equity, and social cohesion - central values in contemporary education.*

Keywords*: curricular autonomy, contextualization, contextualized curriculum, cultural pluralism, postmodernism*.

INTRODUCERE

În contextul societății postmoderne, caracterizată prin fragmentare, incertitudine și diversitate culturală, discursul educațional contemporan asistă la o reevaluare profundă a funcțiilor curriculumului și a modului în care acesta răspunde nevoilor unei lumi în continuă transformare. Modelul curricular tradițional, bazat pe universalitate, standardizare și neutralitate axiologică, este tot mai contestat în favoarea unor abordări flexibile, sensibile la context, care recunosc pluralismul cultural și specificitatea comunităților educaționale [1, p. 127].

Curriculumul contextualizat apare astfel ca o necesitate pedagogică și socială, capabilă să conecteze conținuturile de învățare cu realitățile culturale, istorice, sociale și identitare ale elevilor. Această abordare presupune nu doar adaptarea formală a programelor școlare la contextele locale, ci și o regândire a procesului educațional din perspectiva experienței personale, a semnificației și a relevanței sociale.

În același timp, autonomia curriculară devine un instrument esențial în arhitectura educației postmoderne, oferind cadrelor didactice și comunităților posibilitatea de a

proiecta, selecta și implementa conținuturi educaționale relevante, în acord cu valorile și nevoile lor specifice. Astfel, curriculumul devine un spațiu al dialogului intercultural, al creativității pedagogice și al rezistenței critice față de uniformizare și presiuni ideologice.

MATERIAL ȘI METODĂ

Există o diversitate de definiții și abordări teoretice care fundamentează conceptul de ***contextualizare***. În linii mari, orice act educațional este contextualizat deoarece se desfășoară într-un cadru spațial (de ex. sala de clasă) și temporal (în timpul orelor sau în afara lor) specific [2, p. 165].

Contextualizarea este adesea legată de constructivism, în special de teoria zonei proxime de dezvoltare a lui L. Vygotsky, care subliniază rolul esențial al interacțiunilor sociale în orientarea procesului de învățare. Ca și această teorie, contextualizarea recunoaște faptul că elevii se bazează pe experiențele și cunoștințele lor anterioare pentru a învăța lucruri noi, creând legături între cunoștințele vechi și cele noi în cadrul contextului de învățare [3, p. 55]. Aceasta îmbunătățește înțelegerea informațiilor și facilitează aplicarea lor în contexte concrete, inclusiv în afara școlii.

De asemenea, contextualizarea este asociată cu abordarea cognitivă, care promovează gândirea critică, investigarea și rezolvarea de probleme în contexte sociale [4].

Conform lui M. Giamellaro (2017), abordările „experiențiale" trebuie să plaseze elevii în contexte ce reflectă situații reale de aplicare a cunoștințelor, apropiate de viața din afara clasei. Aceste abordări – cum ar fi cele „autentice", „in situ", „imersive" sau „curriculum contextualizat" – au ca scop comun contextualizarea învățării pentru a face noțiunile mai semnificative în viața de zi cu zi [apud 5, p. 418].

Pe baza acestor fundamente teoretice, au fost dezvoltate mai multe *abordări pedagogice* care susțin contextualizarea învățării - învățarea prin cercetare/investigație, învățarea prin rezolvare de probleme, învățarea experiențială, abordarea culturală și socio-istorică, abordarea integrată a contextualizării [6, p. 78]. Toate aceste abordări au un element comun, și anume ele fac legătura între ceea ce învață elevii (cunoștințe științifice) și contextul real sau situațiile autentice în care aceste cunoștințe pot fi aplicate.

1. Învățarea prin cercetare/ investigație (Inquiry-Based Learning – IBL) implică angajarea elevilor în procese exploratorii active, ghidate de întrebări autentice și probleme relevante. Această abordare susține construirea cunoștințelor științifice prin intermediul investigației și a reflecției critice, fiind ancorată în metoda științifică. Elevii își dezvoltă competențele cognitive superioare, cum ar fi formularea ipotezelor, colectarea datelor, analiza și interpretarea rezultatelor [7, p. 100]. Prin conectarea învățării la contexte reale, IBL facilitează înțelegerea profundă și durabilă a conceptelor științifice.

2. Învățarea prin rezolvarea de probleme (Problem-Based Learning (PBL)) - este o metodă centrată pe elev, în care procesul de învățare este declanșat de o problemă complexă, autentică, care necesită investigare și rezolvare. Această abordare promovează integrarea cunoștințelor teoretice cu abilități practice și transferul acestora în contexte

variate [8, p. 11]. Prin activarea gândirii critice și colaborative, PBL contribuie la dezvoltarea autonomiei și a competențelor necesare în viața reală.

3. Învățarea experiențială. Modelul învățării experiențiale propus de D. Kolb pune accent pe procesul de învățare ca un ciclu format din patru etape: experiența concretă, observarea reflexivă, conceptualizarea abstractă și experimentarea activă. Această formă de învățare este profund contextualizată, întrucât permite elevilor să conecteze teoria cu practica, prin implicare directă în activități semnificative din punct de vedere personal și social. Experiențele directe facilitează înțelegerea autentică a fenomenelor, sporind motivația și angajamentul în învățare [Apud, 9].

4. Abordarea culturală și socio-istorică. Din perspectiva socio-culturală, învățarea este considerată un proces mediat cultural și social, în care cunoștințele sunt construite în interacțiune cu alții, în contexte istorice și culturale specifice [10]. Prin valorificarea patrimoniului local, a limbajului și a practicilor culturale ale comunității, elevii pot atribui sens personal învățării și își pot consolida identitatea. Această abordare este esențială în educația interculturală și în promovarea echității educaționale.

5. Abordarea integrată - presupune îmbinarea mai multor metode și strategii didactice pentru a construi o învățare complexă, transdisciplinară și contextualizată. Aceasta răspunde nevoilor diverse ale elevilor și permite o abordare holistică a cunoașterii. Într-o astfel de paradigmă, elevii pot explora probleme reale prin cercetare, rezolvare de probleme, colaborare interculturală și reflecție critică, consolidându-și competențele-cheie pentru societatea contemporană [11, p.37].

Tabelul 1. Abordări pedagogice centrate pe contextualizarea învățării [6]

Nr.	Tip de abordare	Descriere	Relevanță
1.	Învățarea prin cercetare (Inquiry-Based Learning – IBL)	Cercetare, întrebări autentice, reflecție critică.	Conectează conceptele științifice la probleme reale și stimulează gândirea critică.
2.	Învățarea prin rezolvarea de probleme (Problem-Based Learning – PBL)	Analiză de probleme complexe, colaborare, aplicare.	Dezvoltă autonomie, abilități practice și transferul de cunoștințe.
3.	Învățarea experiențială (Experiential Learning – Kolb)	Experiențe directe, reflecție, aplicare activă a cunoștințelor.	Leagă teoria de practică și susține implicarea autentică.
4.	Abordarea culturală și socio-istorică	Mediere culturală, context local, patrimoniu.	Valorifică identitatea elevului și promovează echitatea educațională.
5.	Abordarea integrată	Transdisciplinaritate, proiecte, reflecție critică.	Oferă o învățare complexă, flexibilă și holistică.

Aceste abordări reflectă o schimbare de paradigmă în educație, una în care cunoașterea nu mai este transmisă în mod abstract, ci construită activ în contexte autentice, relevante pentru identitatea, cultura și mediul elevilor.

Această schimbare necesită o regândire profundă a curriculumului, dincolo de structurile uniforme și standardizate. Astfel, intervenim în sfera *contextualizării curriculare*, înțeleasă ca proces dinamic de adaptare a finalităților, conținuturilor și strategiilor educaționale la realitățile locale, sociale și culturale ale elevilor. Rezultatul acestui proces este apariția unui **curriculum contextualizat** – un cadru educațional flexibil, reflexiv și receptiv, în care elevul este poziționat în centrul actului educațional, iar învățarea capătă sens în relație cu viața concretă.

Curriculumul contextualizat nu mai este doar o colecție de obiective și teme prescrise, ci devine un instrument pedagogic viu, capabil să articuleze pluralismul cultural, specificul comunității și autonomia profesională a cadrelor didactice. În acest sens, contextualizarea curriculară nu este doar o opțiune metodologică, ci o cerință fundamentală a educației postmoderne, în care școala trebuie să răspundă provocărilor unei societăți diverse și în continuă schimbare.

Analiza literaturii de specialitate a permis identificarea unor **direcții** principale, privind contextualizarea curriculară [5]:

1. Dezvoltarea conexiunilor între curriculum și situațiile familiare elevilor; îmbunătățirea relației dintre curriculum și contextul social în care are loc educația (spațiul educațional);
2. Promovarea unei relații între curriculum și interesele sau caracteristicile elevului (profilul elevului);
3. Modalitățile prin care profesorii adaptează și ajustează curriculumul (rolul profesorului);
4. Adaptarea conținuturilor disciplinare ale curriculumului pentru a fi mai clare și mai interesante pentru elevi (conținutul);
5. Stabilirea unor legături între curriculum și viața reală, cu accent pe diversitate (realitatea socio-culturală).

Aceste dimensiuni evidențiază faptul că contextualizarea curriculară nu este tratată ca o simplă ajustare superficială a conținuturilor, ci ca un proces complex de adaptare a curriculumului la realitățile diverse ale mediului educațional**.** Cele cinci direcții principale sau modalități de realizare a acestei adaptări subliniază dimensiunea multiplă și interconectată a curriculumului contextualizat:

- **Contextualizarea bazată pe realitatea locală** („place-based curriculum”) promovează conectarea învățării la spațiul geografic, cultural și socio-economic în care trăiesc elevii. Această abordare valorifică patrimoniul local, natura, comunitatea și istoria locului, transformând mediul apropiat într-o resursă educațională relevantă [12, p. 9]. Autorii susțin ideea că spațiul în care se desfășoară educația este esențial în organizarea procesului de predare-învățare. Ei consideră că *locul* – purtător de semnificații culturale profunde, parte din obiceiurile de viață, fundalul social și rutinele cotidiene locale – este relevant și interesant pentru elevi și constituie un punct de plecare promițător în planificarea și dezvoltarea curriculumului.

Prin accentuarea acestuia, se poate construi un curriculum apropiat de realitatea trăită și experimentată de elevi, în care conținuturile disciplinare pot fi ușor raportate la situații din viața reală, sporind astfel înțelegerea acestora. Potrivit lui G. A. Smith (2005), educația bazată pe realitatea locală presupune ancorarea procesului educațional în realitățile locale și extinderea învățării spre dimensiuni globale.

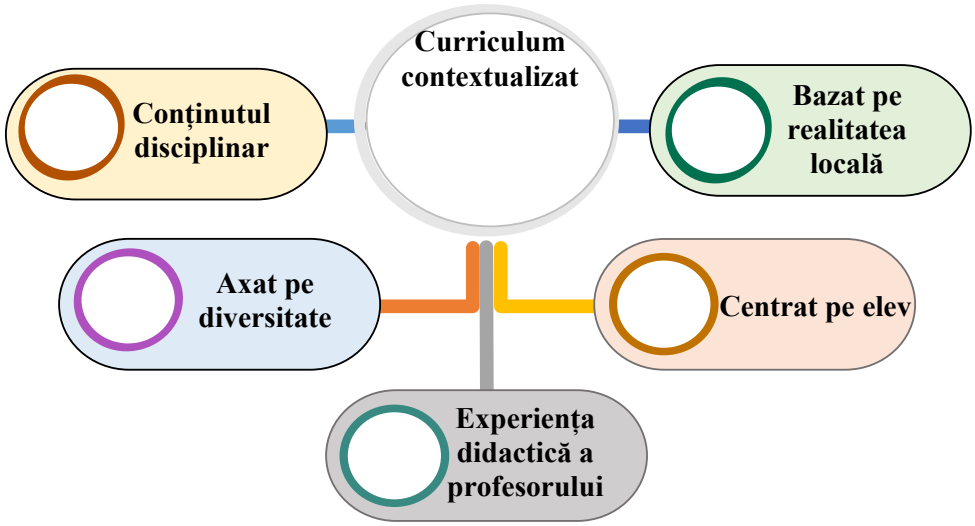

Fig. 1. Direcții de dezvoltare a curriculumului contextualizat [5]

▪ **Contextualizarea bazată pe elev** are în atenție nevoile, interesele, experiențele și identitatea personală a elevului. Curriculumul este adaptat astfel încât să reflecte traseul de viață, stilul de învățare și universul cultural al fiecărui elev, accentuând individualizarea actului educațional și învățarea semnificativă [13].

Presupunând că un curriculum adecvat trebuie să fie apropiat și familiar elevilor**,** pare logic ca elevii înșiși să joace un rol esențial în dezvoltarea conținuturilor curriculare. Literatura analizată demonstrează că, atunci când elevii sunt implicați în propriul proces de învățare, aceștia au șanse mai mari să înțeleagă și să aprecieze experiența educațională, dar și să obțină rezultate mai bune.

▪ **Contextualizarea centrată pe experiența didactică a profesorului** face referire la libertatea și responsabilitatea cadrului didactic de a adapta strategiile de predare, resursele și evaluarea la realitățile concrete ale clasei și ale comunității educaționale. Din această perspectivă, profesorul este un agent de adaptare și inovare curriculară [14, p. 16].

Pentru a avea un curriculum contextualizat, este necesar ca profesorii să utilizeze strategii didactice variate și să creeze medii adaptate nevoilor, așteptărilor, intereselor, ritmurilor și stilurilor diferite ale elevilor. Astfel, modul în care acționează profesorii, felul în care își planifică și implementează lecțiile, cum gestionează clasa și cum organizează mediul de predare și învățare, constituie factori-cheie pentru succesul elevilor.

▪ **Contextualizarea axată pe diversitate** vizează integrarea dimensiunii interculturale, lingvistice, sociale și de gen în proiectarea curriculumului, astfel încât să se asigure incluziunea și echitatea educațională. Ea presupune recunoașterea diferențelor ca resursă și nu ca obstacol în învățare [15].

Acceptând faptul că contextualizarea curriculară este un proces pedagogic care urmărește să stabilească conexiuni între conținuturile disciplinare și situațiile reale de viață trăite de elevi, ținând cont de caracteristicile individuale și culturale ale acestora, devine evident că aceasta trebuie să fie planificată corespunzător pentru a gestiona diversitatea. Această diversitate include numeroase elemente ale fundalului social și cultural al elevilor, ceea ce este deosebit de important în cazul comunităților minoritare. Astfel de situații cer planificare atentă, mai ales atunci când obiectivul este o educație echitabilă pentru toți.

▪ **Contextualizarea conținutului disciplinar** presupune adaptarea conținuturilor și conceptelor predate astfel încât să fie ancorate în situații reale, transversale și relevante pentru viața cotidiană. Se promovează o abordare interdisciplinară și aplicativă, care trece dincolo de învățarea de tip reproductiv [16, p.2].

Conținuturile disciplinare sunt ținta principală a contextualizării curriculare, fiind elementele care trebuie transformate, adaptate și ajustate. Această direcție este mai profundă în legătură cu discipline considerate problematice, precum chimia, științele naturii și matematica. După cum menționează K. S. Sealey și A. Noyes, aceste discipline sunt rar percepute de elevi ca fiind utile sau relevante pentru viața lor din afara școlii [17, p. 239]. În acest sens, contextualizarea curriculară apare ca un proces util și promițător, care le permite profesorilor să abordeze subiectele mai dificile într-un mod mai familiar, sporindu-le semnificația în viața elevilor.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Curriculumul contextualizat, prin natura sa, devine un instrument pedagogic complex care articulează pluralismul cultural cu autonomia curriculară, oferind un cadru educațional mai flexibil, echitabil și relevant pentru diversitatea elevilor din societatea postmodernă. Cercetările evidențiază și o tensiune între presiunea standardizării (curriculum național, evaluări externe, indicatori de performanță) și nevoia de flexibilitate, adaptare și incluziune. Curriculumul contextualizat apare ca o posibilă cale de echilibru între aceste două perspective, oferind atât coerență, cât și deschidere.

Totodată, analiza literaturii de specialitate relevă că dimensiunea interculturală a curriculumului contextualizat este adesea nevalorificată, deși are un potențial important în promovarea echității și coeziunii sociale. Într-un context marcat de migrație, mobilitate și diversitate etnică, integrarea dimensiunii interculturale în proiectarea curriculară devine esențială pentru o educație incluzivă și relevantă.

În ciuda constrângerilor sistemice, există un potențial semnificativ pentru adaptarea creativă a conținuturilor în funcție de context, mai ales atunci când cadrul legislativ

permite o autonomie curriculară reală. Pentru ca această viziune să devină funcțională la scară largă, este nevoie de:

- politici educaționale care să susțină autonomia curriculară, oferind spațiu pentru inovație pedagogică și pentru participarea activă a profesorilor în procesul de elaborare a curriculumului.
- promovarea unor proiecte educaționale locale (bazate pe patrimoniu, natură, comunitate) care integrează experiențele elevilor și valorile comunității în demersul educațional. Contextualizarea curriculară poate contribui semnificativ la creșterea relevanței educației pentru elevi, la reducerea abandonului școlar și la consolidarea legăturii dintre școală și comunitate.
- dezvoltarea unei culturi școlare colaborative, în care elevii, părinții, profesorii și reprezentanții comunității să fie implicați în definirea finalităților educaționale și în selectarea conținuturilor disciplinare.
- o reconfigurare a formării inițiale și continue a cadrelor didactice, axată pe dezvoltarea competenței interculturale și competenței de proiectare curriculară.
- realizarea de cercetări empirice care să evalueze impactul curriculumului contextualizat asupra motivației învățării, performanței școlare și dezvoltării competențelor transversale.
- explorarea modului în care contextualizarea se manifestă în discipline școlare concrete, mai ales în cele considerate abstracte sau inaccesibile (matematică, chimie, fizică), precum și în zone multiculturale.
- investigarea corelației dintre autonomia curriculară și implicarea cadrelor didactice în procesele de inovare pedagogică, în diverse contexte educaționale (rural/urban, minoritar/ majoritar).

Astfel, considerăm că conceptul de curriculum contextualizat și metodele pedagogice pe care le inspiră trebuie să fie mult mai larg răspândite în rândul comunității științifice din domeniul educației, al factorilor de decizie la nivel de politici educaționale, profesorilor și a comunității în general. Diseminarea acestuia poate ajuta cadrele didactice și comunitățile educaționale să își reconsidere practicile, să descopere noi abordări sau să clarifice și să susțină metode deja utilizate.

CONCLUZII

Curriculumul contextualizat reprezintă un răspuns pedagogic necesar la realitățile postmoderne ale educației, în care pluralismul cultural și nevoia de autonomie profesională devin piloni centrali ai unei școli democratice și incluzive. Fiind inspirat din paradigma postmodernă, oferă un cadru educațional mai echitabil, mai flexibil și mai ancorat în realitățile diverse ale elevilor. Promovează o educație care nu impune, ci invită la reflecție, negociere de sens și participare activă, consolidând astfel rolul formativ al școlii în societatea contemporană. Totodată solicită o regândire profundă a funcțiilor școlii, o reconceptualizare a rolului actorilor educaționali și o deschidere către diversitate, inovație și participare democratică.

REFERINȚE:

1. PINAR, W. F. *What Is Curriculum Theory?* (2nd ed., Studies in Curriculum Theory). London & New York: Routledge, 2012. 296 p. ISBN 9780203836033.
2. DELCROIX, A., FORISSIER, T. Vers un cadre d'analyse opérationnel des phénomènes de contextualisation didactique. Dans: F. Anciaux, T. Forissier și L.-F. Prudent (Eds.), *Contextualisations didactiques: approches théoriques*. Paris, France: L'Harmattan, 2013. p. 141-185. ISBN 978-2-343-00974-2 Disponible: https://www.academia.edu/5665834/Anciaux_Forissier_et_Prudent_2013_Contextualisations_didactiques_Approches_th%C3%A9oriques_Paris_LHarmattan [Consulté: 01.07.2025] .
3. HUDSON, C., WHISLER, V. R. Contextual Teaching and Learning for Practitioners. In: *Journal on Systemics, Cybernetics and Informatics*, 2008, vol. 6, No. 4, p. 54-58. ISSN 1690-4524. Available: https://iiisci.org/journal/pdv/sci/pdfs/e668ps.pdf [Accessed: 18.06.2025].
4. STONE, J. R. I., ALFELD, C., PEARSON, D., et al. *Building Academic Skills in Context: Testing the Value of Enhanced Math Learning in CTE*. Research report submitted to the Office of Vocational and Adult Education. National Research Center for Career and Technical Education, University of Minnesota, Minneapolis, MN, 2006. 115 p.
5. FERNANDES, P., LEITE, C., MOURAZ, A., et al. Curricular Contextualization: Tracking the Meanings of a Concept. In: *The Asia-Pacific Education Researcher*, 2013, 22(4), p. 417-425. Available: https://doi.org/10.1007/s40299-012-0041-1 [Accessed: 28.06.2025].
6. L'HEUREUX, K., AYOTTE-BEAUDET, J.-P., HASNI, A. Apprendre à contextualiserl'éducation scientifique en formation initiale. Didactique, 2024, 5(3), p. 74-106. Disponible: https://www.researchgate.net/publication/385748995_Apprendre_a_contextualiser_l'education_scientifique_en_formation_initiale [Consulté: 01.07.2025].
7. HMELO-SILVER, C. E., DUNCAN, R. G. Scaffolding and achievement in problem-based and inquiry learning: A response to Kirschner, Sweller, and Clark. In: *Educational Psychologist*, 2007, 42(2), p. 99–107. Available: https://doi.org/10.1080/00461520701263368 [Accessed: 28.06.2025].
8. SAVERY, J. R. Overview of problem-based learning: Definitions and distinctions. In: *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, Purdue University Press, 2006, 1(1), p. 9–20. DOI: 10.7771/1541-5015.1002. Available: https://docs.lib.purdue.edu/ijpbl/vol1/iss1/3 [Accessed: 18.06.2025].
9. MOON, J. A. *A Handbook of Reflective and Experiential Learning: Theory and Practice*. London & New York: Routledge Falmer, 2004. 248 p. ISBN 9780415335157.

10. WERTSCH, J. V. *Voices of the Mind: A Sociocultural Approach to Mediated Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991. 264 p. ISBN 9780674940529
11. HILL, S., KERSHAW, D. Student-centred curriculum integration in primary schools: Nurturing democratic citizenship in Aotearoa New Zealand. In: *Curriculum Perspectives*, 2024, 44, p. 35–46. Available: https://doi.org/10.1007/s41297-024-00234-1 [Accessed: 12.06.2025].
12. GRUENEWALD, D. A. The Best of Both Worlds: A Critical Pedagogy of Place. In: *Educational Researcher*, Thousand Oaks, CA: American Educational Research Association, 2003, 32(4), p. 3–12. Available: https://journals.sagepub.com/doi/10.3102/0013189X032004003 [Accessed: 22.06.2025].
13. TOMLINSON, C. A. *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms* (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD (Association for Supervision and Curriculum Development), 2001. 128 p. ISBN: 9780871205124.
14. SHULMAN, L. S. (1987). Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform. In: *Harvard Educational Review*, 1987, 57(1), p. 1–22. Cambridge, MA: Harvard Education Publishing Group. DOI: 10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411 Available: https://hepgjournals.org/doi/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411 [Accessed: 23.06.2025].
15. BANKS, J. A., BANKS, C. A. M. (Eds.). (2010). *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (7th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2010. 462 p. ISBN 9780470483282.
16. DRAKE, S. M., REID, J. L. Integrated Curriculum: Increasing Relevance While Maintaining Accountability. *What Works? Research into Practice,* Research Monograph, No. 28. Toronto, ON: Ontario Ministry of Education, 2010, p 1-4. ISBN: 978-1-4435-2173-1. Available: https://www.academia.edu/49498686/Integrated_Curriculum_Increasing_relevance_while_maintaining_accountability [Accessed: 07.07.2025].
17. SEALEY, P., NOYES, A. On the relevance of the mathematics curriculum to young people. In: *The Curriculum Journal*, 2010, 21(3), p. 239–253. doi:10.1080/09585176.2010.504573 [Accessed: 17.06.2025].

N.B. *Articol a fost elaborat în cadrul subprogramului 011401 "Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar".*